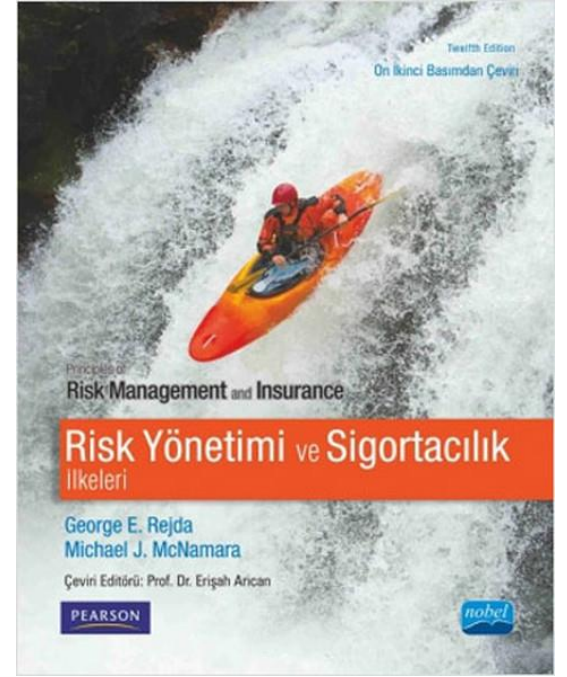
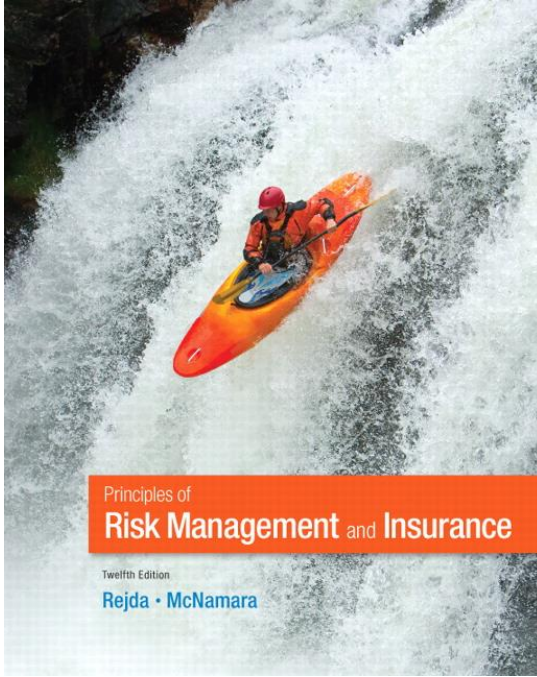

AKT106 – Temel Sigortacılık

Prof.Dr. Fatih TANK
Ankara Üniversitesi
Uygulamalı Bilimler Fakültesi

Bu ders notları hazırlanırken
«Principles of Risk Management and Insurance (G.E. Rejda & M.J. McNamara)»
kitabının çevirisi olan
«Risk Yönetimi ve Sigortacılık İlkeleri (E.Arıcan)»
kitabından yararlanılmıştır.

BÖLÜM 9

Temel Yasal Prensipler

TAZMİNAT İLKESİ

Tazminat ilkesi, sigortacılıktaki en önemli ilkelerden birisidir. Tazminat ilkesi, sigorta şirketinin kaybın güncel değerinden fazla ödeme yapmaya onay verdiğini; bir başka ifade ile sigortalının kayıptan dolayı kar etmemesi gerektiğini ifade eder. Pek çok mal ve hasar sigortası sözleşmeleri tazminat sözleşmesidir.

Gerçek Peşin Değer

Gerçek peşin değer kavramı, tazminat ilkesi kavramını destekler. Mal sigortalarında, sigortalıya ödeme yapmanın temel yöntemi, kayıp tarihinde hasar gören malın gerçek peşin değerine dayanır. Mahkemeler, aşağıdakiler de dahil, gerçek peşin değeri belirlemek için çok sayıda yöntem kullanmışlardır:

- Yenileme masrafı eksi amortisman
- Piyasa rayiç değeri
- Geniş kanıt kuralı

Tazminat İlkesinin İstisnaları

Tazminat ilkesinin çeşitli önemli istisnaları vardır.
Bunlar aşağıdaki gibidir;

- Takselenmiş poliçe
- Takselenmiş poliçe kuralları
- Yenileme masrafı sigortası
- Hayat sigortası

SİGORTALANABİLİR MENFAAT İLKESİ

Sigortalanabilir menfaat ilkesi, bir diğerk önemli yasal ilkedir. **Sigortalanabilir menfaat ilkesi**, *teminat altına alınan zarar oluştuğunda, sigortalının mali açıdan kayba uğrama durumunda olmasını ifade eder.*

Sigortalanabilir Menfaatin Amaçları

Yasal olarak uygulanabilmesi için, bütün sigorta sözleşmeleri sigortalanabilir bir menfaatle desteklenmelidir. Bu desteklemenin nedenleri aşağıda yer almaktadır.

- Kumar oynamayı engellemek
- Ahlaki çöküşü azaltmak
- Mal sigortasında sigortalının kayıp miktarını ölçmek

Sigortalanabilir Menfaatin Örnekleri

Mal ve Hasar Sigortası *Malın mülkiyeti* sigortalanabilir menfaati destekleyebilir; çünkü malın sahipleri, mal hasar veya zarar görünce mali açıdan kayba uğrayacaklardır. *Potansiyel yasal sorumluluk* da, sigortalanabilir menfaati destekleyebilir. Örneğin; bir kuru temizleme firmasının müşterilerin mallarında sigortalanabilir bir menfaati vardır.

Hayat Sigortası Kendi hayatınız için hayat sigortası satın aldığınızda, sigortalanabilir menfaat sorunu açığa çıkmaz.

Sigortalanabilir Menfaat Ne Zaman Varolmalıdır?

Mal sigortasında, sigortalanabilir menfaat kayıp anında olmalıdır. Bunun için iki neden vardır. Birincisi, pek çok mal sigortası sözleşmesi, tazminat sözleşmesidir.

İkincisi, sözleşme ilk yazıldığında mal üzerinde sigortalanabilir menfaatiniz olabilir; ancak gelecekte muhtemel kayıp anında sigortalanabilir menfaatinizin olmasını bekleyebilirsiniz.

HALEFİYET İLKESİ

Halefiyet ilkesi, tazminat prensibini güçlü biçimde destekler. **Halefiyet**, *sigorta ile teminat altına alınan bir kaybın üçüncü biri tarafından tazminat olarak alınması için, sigorta şirketinin sigortalının yerine geçmesi anlamına gelir. Farklı şekilde ifade etmek gerekirse, sigorta şirketinin sigortalıya yaptığı zarar/kayıp ödemesini ihmalkar bir üçüncü taraftan geri alma hakkı vardır.*

Halefiyetin Amaçları

Halefiyetin üç temel amacı vardır. *Birincisi, hale- fiyet sigortalının aynı kayıp için iki defa tazminat almasını engeller. İkincisi, halefiyet ihmalkar kişiyi kayıptan sorumlu tutmak için kullanılır. Son olarak, halefiyet sigorta fiyatlarını düşük tutmaya yarar.*

Halefiyetin Önemi

Halefiyet ilkesine ilişkin bazı önemli çıkarımlara dikkat etmelisiniz.

1) Genel kural şudur; halefiyet haklarını kullanarak, sigorta şirketi sadece poliçe ile ilgili ödediği miktarı alma hakkına sahiptir.

2) Bir kayıptan sonra sigortalı, sigorta şirketinin halefiyet haklarını bozamaz veya müdahale edemez.

3) Halefiyet, hayat sigortası sözleşmelerinde geçerli olmaz.

4) Sigorta şirketi, kendi sigortalısına karşı halefiyet hakkını kullanamaz.

AZAMI İYİ NİYET İLKESİ

Bir sigorta sözleşmesi, **azami iyi niyet ilkesine** dayanır—*bu, yüksek derecede bir dürüstlüğün diğer sözleşmelerdeki taraflara kabul ettirilmesinden ziyade, sigorta sözleşmesindeki tarafa (sigortalıya ve sigorta şirketine) kabul ettirilmesidir.*

AZAMI İYİ NİYET İLKESİ

Beyanlar, *sigorta alıcısının yaptığı beyanlardır.*

Sır saklama öğretisi de azami iyi niyet prensibini destekler. **Sır saklama**, *sigorta alıcısının sigorta için sigorta şirketini maddi bir gerçeği açığa çıkarmasına yönelik maksatlı bir fiildir.*

Taahhüt öğretisi de, azami iyi niyet prensibini yansıtır. **Taahhüt**, *bir beyanın sigorta sözleşmesinin bir parçası olup, sözleşmeyi yapan tarafından her açıdan doğru olduğuna güvence verilmesidir.*

AZAMI İYİ NİYET İLKESİ

Taahhüt öğretisinin bazı değişiklikleri aşağıda özetlenmiştir:

- Sigorta alıcılarının ifadeleri taahhüt değil beyan olarak kabul edilmektedir. Böylelikle, bir sigorta şirketi, eğer yanlış beyan maddi değilse, yükümlölükten kaçınamaz.
- Pek çok mahkeme, çok küçük bir ihlali ve riski geçici ve dikkate almaya deęmez şekilde etkiliyorsa, bu durumda taahhüt ihlalinin serbestçe yorumlayacaktır.
- Taahhüt ihlalinin gerçekten bir kayba etkisi olmamışsa, sigortalının zararı tahsil edebilmesini sağlayan yasalar çıkarılmıştır.

BİR SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN ŞARTLARI

Bir sigorta poliçesi sözleşmeler yasasına dayanır. Yasal açıdan uygulanabilmesi için, bir sigorta sözleşmesi dört temel şartı karşılamalıdır: teklif ve kabul, bedel, ehil taraflar, yasal amaç.

BİR SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN ŞARTLARI

Teklif ve Kabul

Bir sigorta sözleşmesinin bağlayıcı olmasının ilk şartı, **teklif ve kabulün** olması gereğidir. Pek çok durumda, sigorta alıcısı teklifte bulunur, sigorta şirketi kabul eder veya reddeder.

Bedel

Geçerli bir sigorta sözleşmesinin ikinci şartı, **bedeldir**— bu her iki tarafın bir diğerine ödediği değerdir.

BİR SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN ŞARTLARI

Ehil Taraflar

Geçerli bir sigorta sözleşmesinin üçüncü şartı, bütün yasal olarak **tarafkların ehil olması** şartıdır. *Bu, tarafların bağlayıcı bir sözleşmeye girmesi için yasal kapasitesinin olması şartıdır.*

Yasal Amaç

Bir sözleşmenin sahip olması gereken son şart, **yasal amaçtır**. Bir şeyi yasadışı veya ahlakdışı teşvik eden veya destekleyen bir sigorta sözleşmesi kamu menfaatine aykırıdır ve yürürlüğe konulamaz.

SİGORTA SÖZLEŞMELERİNİN FARKLI YASAL ÖZELLİKLERİ

Sigorta sözleşmelerinin, onları diğer yasal sözleşmelerden ayıran yasal özellikleri vardır. Çeşitli ayırıcı özellikler daha öne tartışılmıştır. Önceden belirttiğimiz gibi, pek çok mal ve hasar sigortaları tazminat sözleşmesidir; bütün sigorta sözleşmeleri sigortalanabilir bir menfaat ile desteklenmelidir ve sigorta sözleşmeleri azami iyi niyete dayanmalıdır. Diğer ayırıcı yasal özellikler aşağıdaki gibidir:

SİGORTA SÖZLEŞMELERİNİN FARKLI YASAL ÖZELLİKLERİ

- Şansa bağlı sözleşme
- Tek taraflı sözleşme
- Koşula bağlı sözleşme
- Kişisel sözleşme
- Bağlılık sözleşmesi

YASA VE SİGORTA ACENTESİ

Bir sigorta sözleşmesi, asıl borçluyu(sigorta şirketini) temsil eden bir acente tarafından satılır. Bir acente, bir başkasının adına işlem yapma yetkisi olan biridir. Asıl borçlu(sigorta şirketi) kendisi için işlem yapılan taraftır.

Acente Yasası

Önemli yasal kurallar, acentelerin faaliyetlerini ve sigortalılarla ilişkilerini yönetir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- Bir acente ilişkisinde varsayım olmaz.
- Bir acentenin asıl borçluyu temsil etme yetkisi olmalıdır.
- Yetki alanı içinde hareket eden acentelerin işlevlerinden asıl borçlu sorumludur.
- Acentelerin yetkilerine sınır konulabilir.

Feragat ve Önceki Beyanlara Aykırı Davranma Yasağı

Feragat ve önceki beyanlara aykırı davranma yasağı öğretilerinin acente yasası ve sigorta acentelerinin yetkileri ile doğrudan ilgisi vardır. Bu kavramların işe yarar önemi şudur; bir sigorta şirket i yasal açıdan ödemek zorunda olmadığı bir tazminatı ödemek zorunda kalabilir.

Feragat, *bilinen bir yasal haktan gönüllü olarak vazgeçme olarak tanımlanabilir.*

Vaka Uygulaması

Jeff, Richard'dan bir bina satın alan bir kitapçıdır. Binayı almak için, binaya ipotek koyan Gateway Bank'tan kredi almıştır. Jeff, kitap stokunu binada depolamayı planlamıştır. Binanın bir kısmını da fast-food lokantası olarak kullanmayı planlamıştır. Jeff bina için mal sigortasına başvurduğunda, acenteye fast-food lokantadan bahsetmemiştir. Çünkü prim çok çok yüksek olacaktır. Poliçe düzenlendikten 8 ay sonra, lokantada binaya büyük hasar veren bir yangın çıkmıştır.

- a. Hasar anında aşağıdaki tarafların hangisinin binada sigortalananabilir menfaati vardır.
 1. Jeff
 2. Richard

Devamı sonraki
sayfada...

3. Gateway Bank

- b. Richard, Jeff'e yeni bir poliçe almak yerine, Richard'ın poliçesini devralacağını, böylece tasarruf edebileceğini söylemiştir. Richard sigorta şirketine haber vermeden mevcut mal sigortası poliçesini geçerli olarak devredebilir mi? Açıklayınız.
- c. Jeff'in sigorta şirketi maddi hasarı gizlemeye dayanan yangın zararı için teminatı inkar edebilir mi? Açıklayınız.
- d. Yangın sonrası incelemede, yangının lokantadaki elektrik bağlantısının elektrikçiler tarafından düzgün yapılmadığı için oluştuğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda, halefiyetin nasıl uygulanacağını açıklayınız.

BÖLÜM 10

Sigorta Sözleşmelerinin Analizi

SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN TEMEL KISIMLARI

Karmaşıklığının aksine, sigorta sözleşmeleri genellikle aşağıdaki kısımlara ayrılır:

- Beyannameler
- Tanımlar
- Sigorta sözleşmesi
- İstisnalar
- Koşullar
- Diğer hükümler

“SİGORTALI” TANIMI

Bir sigorta sözleşmesi, poliçe dahilinde sigortalı kişi veya tarafları belirtmelidir. Anlamayı kolaylaştırmak için, “sigortalı” kelimesinin anlamı aşağıdaki kategorilerde gruplanabilir:

- Adı geçen sigortalı
- Adı ilk geçen sigortalı
- Diğer sigortalılar
- Munzam sigortalılar

ZEYİLNAMELER (EK VE DESTEKLER)

Sigorta sözleşmeleri genellikle **zeyilname** ile desteklenir. *Zeyilname* terimi genellikle değiştirilemez olarak kullanılır. *Mal ve sorumluluk sigortalarında, zeyilname yazılı hükme eklenir, çıkarılır ya da orijinal sözleşmenin hükümlerini değiştirmek için kullanılır. Hayat ve sağlık sigortasında zeyilname, bir destek hükmüdür ve orijinal poliçeyi değiştirmek için düzenlenir.*

MUAFİYET TUTARI

Bir muafiyet tutarı, sigortalının daha düşük meblağ prim ödemek ve hasarın bir kısmını ödemeye katılmak için sigorta poliçesine konulan hükümlerdir. **Muafiyet tutarı** *toplam hasar ödemesinin istisna miktarını ve kalan ödemeyi belirleyen hükümdür.*

MUAFİYET TUTARI

Muafiyetlerin amaçları

Muafiyetlerin önemli birkaç amacı aşağıda sıralanmıştır:

- Küçük hasar bildirimlerini ortadan kaldırmak
- Primleri düşük tutmak
- Ahlaki zararları ve davranışsal zararları azaltmak

MUAFİYET TUTARI

Mal Sigortasındaki Muafiyetler

Mal sigortasında aşağıdaki muafiyetler bulunur:

- Mutlak muafiyetler
- Toplu muafiyetler

MUAFİYET TUTARI

Sağlık sigortasındaki muafiyetler

- Takvim yılı muafiyeti Takvim yılı muafiyeti
- Tasfiye (Bekleme) Süresi

KOASÜRANS

Koasürans mal sigortası sözleşmelerinde bulunan sözleşme hükmüdür. Bu özelliği itibariyle ticari mal sigorta sözleşmelerinde kullanılır.

Koasüransın doğası

Koasürans mal sigortası sözleşmesinde, sigortalı bir kişinin mallarının sigortalanabilir değerinin belirli yüzdesinin sigortalanması için bir başka sigorta şirketinin desteklemesidir. Eğer koasürans gereksinimleri hasar süreci içinde karşılanmamışsa, sigortalı ortak sigorta şirketi olarak hasarı paylaşmalıdır.

Koasüransın amaçları

Koasüransın temel amacı fiyatlandırmada eşitliğe erişmektir. Birçok mal sigortası hasarları toplam hasar yerine parçalı hasarlardır. Eğer herkes sigortalı ise sadece toplam hasar yerine parçalı hasar sigortası yaptırırsa, her 100 \$ için prim daha yüksek olacaktır. Bu oran mallarını tam değerinden sigortalamak isteyenler için haksızdır.

Tam Değerden Sigortalama

Varsayalım ki 2000 binanın her birinin değeri 200,000 \$ ve tamamı 400 milyon dolar tam yangın sigortası ile sigortalıdır. Aşağıdaki yangın hasarları oldu ise:

2 Toplam Hasar = 400,000 \$

30 kısmi hasar her biri 20,000 \$ = 600,000 \$

Sigorta şirketinin ödeyeceği toplam yangın hasarı = 1,000,000 \$

Saf prim oranı = $\frac{1,000,000 \$}{400,000,000 \$}$

= 25 cent her 100 \$ sigorta için

Yarı değer sigortası

Diyelim ki 2000 binanın her birinin değeri 200,000 \$ ve yangın sigortası için toplam 200 milyon doların yarısı sigortalı. Yangın hasarı aşağıdaki gibi olduğunda:

2 toplam hasar (400,000 \$)

Sigorta şirketinin ödeyeceği
sadece = 200,000 \$

30 kısmi hasar her 20,000 \$ için = 600,000 \$

Sigorta şirketince ödenen toplam hasar = 800,000 \$

Saf prim oranı = $\frac{800,000 \$}{200,000,000 \$}$
= 40 sent her 100 \$
sigorta için

Koasürans Sorunları

Bazı uygulamalarda koasürans klozu poliçede geçtiği zaman oluşur. İlki, enflasyon sebebiyle sigortalı malın değeri sürekli olarak artıyor ise ciddi koasürans cezalarını getirebilir. Sigortalı koasürans klozundan poliçe ilk olarak işleme sokulduğunda sorumlu olabilir; böylece, fiyat enflasyonu malın değişim maliyetini artırabilir.

SAĞLIK SİGORTASINDA KOASÜRANS

Sağlık sigortası sözleşmelerinde **koasürans klozu** sıkça bulunur, *bu sigortalı kişinin teminat altındaki sağlık harcamalarının muafiyeti aşması halinde ödeme yapması gereken durumları belirtir.* Özellikle, kişisel ve grup sağlık sigortası poliçeleri tipik olarak sigortalı kişinin belirli yıllık limitlere kadar olan muafiyeti aşması halinde ödemesi gereken yüzdeyi belirtir.

DIĐER SİGORTA HÜKÜMLERİ

Diğer sigorta hükümleri tipik olarak mal ve kaza sigortalarında ve sağlık sigortası sözleşmelerinde bulunur. Bu hükümler birden fazla sözleşme aynı hasarı teminat altına aldığı zaman uygulanır. *Bu hükümlerin amacı sigortadan kar etmeyi ve güvence prensiplerinin kötüye kullanımını engellemektir.*

Nispi Sorumluluk

Nispi sorumluluk mal sigortalarında iki veya daha fazla sigorta ile teminat altına alındığı zaman genellikle uygulanan hükümdür. *Her sigorta şirketinin hasar payı oranına göre hesaplanır, böylece sigortalı malın değeri toplam sigorta maliyetine dayanır.*

Nispi Sorumluluk Örneđi

$$\text{Şirket A } \frac{300,000\$}{500,000\$} \text{ ya da } .60 \times 100,000 \$ = 60,000 \$$$

$$\text{Şirket B } \frac{100,000\$}{500,000\$} \text{ ya da } .20 \times 100,000 \$ = 20,000 \$$$

$$\text{Şirket C } \frac{100,000\$}{500,000\$} \text{ ya da } .20 \times 100,000 \$ = \underline{20,000 \$}$$

$$\text{Toplam hasar ödemesi} = 100,000 \$$$

Eşit Paylı Katkı

Eşit paylı katkı genellikle sorumluluk sigortası sözleşmelerinde bulunan diğer bir sigorta hükmüdür. Her sigortacı poliçe altında en düşük sorumluk limiti ödenene kadar ya da kaybın tam miktarı ödenene kadar her sigorta şirketinin eşit olarak ödeyeceği hasar karşılığını belirtir.

Eşit Paylı Katkı (Örnek 1)

Hasar miktarı = 150,000 \$

	Sigorta miktarı	Eşit paylı katkı	Toplam ödeme
Şirket A	100,000 \$	50,000 \$	50,000 \$
Şirket B	200,000 \$	50,000 \$	50,000 \$
Şirket C	300,000 \$	50,000 \$	50,000 \$

Eşit Paylı Katkı (Örnek 2)

Hasar miktarı = 500,000 \$

	Sigorta miktarı	Eşit paylı katkı	Toplam ödeme
Şirket A	100,000 \$	100,000 \$	100,000 \$
Şirket B	200,000 \$	100,000 \$ + 100,000 \$	200,000 \$
Şirket C	300,000 \$	100,000 \$ + 100,000 \$	200,000 \$

İlk ve ilave Sigorta

İlk ve ilave sigorta bir diğ er sigorta hükmüdür. İlk sigorta şirk eti ilk ödemeyi yaptıktan sonra ilave sigorta şirk eti ise poliçe limitleri aşıldıktan sonraki ödemeyi yapar.

Oto sigortası ilk ve ilave sigorta için mükemmel bir örnektir.

Vaka Uygulaması

Mike arkadaşı Donna ile doğum günü için yemeğe çıktı. Donna'nın evine arabayla giderken Mike hastalandığı için Donna'ya arabayı kullanmasını söyler. Mike'in arabasını sürerken Donna dikkatsizce başka bir sürücüye kırmızı ışıkta geçtiği için çarpar. Mike her yaralanan kişi için 250,000 \$ sorumluluğu olan araç sigortasına sahiptir. Donna da her kişi için 100,000 \$ sorumluluk limiti olan benzer bir oto sigortasına sahiptir.

Devamı sonraki
sayfada...

- a. Eğer dava Donna aleyhine 100,000 \$ yükümlülük ile sonuçlanırsa, her sigorta şirketi, eğer varsa, ne kadar tazminat ödemekle sorumludur?
- b. Eğer sorumluluk davası 300,000 \$ ile sonuçlanırsa her sigorta şirketi ne kadar ödeme yapar?
- c. Diyelim ki Mike primlerini ödeyemiyor ve oto sigortasının süresi bitti ise yani kaza sırasında araç sigortasız ve sorumluluk davası Donna aleyhine 100,000 \$ tazminat ödenmesi şeklinde sonuçlanırsa, Donna'nın sigorta şirketi, eğer varsa ne kadar ödeme yapar?

